ଗଡ଼ଜାତ କୃଷକ

ଭାରତୀ ପବ୍ଲିସିଂ ହାଉସ
ଏବଂ
ବୁକ୍ ଡିପୋ
କଟକ

ଗ୍ରନ୍ଥକାରଙ୍କର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପୁସ୍ତକ ।

ନବତରଙ୍ଗ	...	...	ଟ ୦ ୩
କାଳିବେଦ୍ଭ	...	...	ଟ ୦ ।/
ପରଶମଣି	...	...	ଟ ୦ ।/
ଭ୍ରାନ୍ତି	...	...	ଟ ୦ ।୵
ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ	..	..	ଟ ୦ ୳
ଅଞ୍ଜଳି	...	...	ଟ ୧ ।
ଉର୍ମିଳା	...	...	ଟ ୧ ।

ପ୍ରାପ୍ତିସ୍ଥାନ :—

କଟକ ଟ୍ରେଡିଂ କମ୍ପାନୀ ।

ବକ୍ସିବଜାର, କଟକ ।

ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପୁସ୍ତକ ଦୋକାନ ।

ଗଡ଼ଜାତ କୃଷକ

ଭାରତୀ ପବ୍ଲିସିଂ ହାଉସ
ଏବଂ
ବୁକ୍ ଡିପୋ
କଟକ

ଗଡଜାତ-କୃଷକ

ଲେଖିକା

ସ୍ୱର୍ଗୀୟା କୁନ୍ତଳାକୁମାରୀ ଦେବୀ

ପ୍ରକାଶକ

ଡାକ୍ତର କୃଷ୍ଣପ୍ରସାଦ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ

ସମ୍ପାଦକ, ଭାରତୀ-ତପୋବନ ସଙ୍ଘ

କଟକ

ପ୍ରଥମ ମୁଦ୍ରଣ, ୧୯୩୯

ମୂଲ୍ୟ — ଏକ ଅଣା

ଗଡ଼ଜାତ-କୃଷକ

—୧—

ଘର ମୂଲ ଖଟି— ଖଟି ଗୋକୁଲାଟି ହାତକୁ ଫେଟର
ଅରଜନଯାକ ଭାତକୁ ନଅଣ୍ଟ ଗୃଜଲ ସେଠରେ ।
ଚୂଲି ଦ୍ୱାରବାଡ଼ ବୁଢ଼ୀକାଳେ ଘୁଡ଼ୀ ଖୋଜନ୍ତି ଶାଗ
କାନସିର କଣ୍ଟା— ମରଷ ଗୁରୁଣ୍ଡା ଲହଙ୍ଗା ଅଗ ।
ଗୋକୁଲି ଅରଜେ ଗୃଜଲ ପେରକ ଢୋରାଣି ପାଇଁ
ଘୁଡ଼ୀ ଅରଜନ ଅନାବନାତକ ଚୁଣି ହୁଅଇ ।
ପୁଅଟିକି ପାଇଁ ତେଲ ହଳଦୀ ବା କିଏ ପଚୁରେ
ମଗଡ଼େ ଲୁଣ ତ ନ ମିଳଇ ତାଙ୍କୁ ଭନା ଦାନରେ ।
କରମ ଅଦାର ନିଜଚୁଣା ପ୍ରାଣେ ସେ ଗୃହ ପ୍ରାଣୀ
ଧନକୁ ଦାନ ତ କଟେଇ ଦଅନ୍ତି ପ୍ରମାଦ ଗଣି ।
କେବେ କେବେ ଘୁଡ଼ୀ କରମକୁ ନିନ୍ଦ ମନକୁ ମନ
କହନ୍ତି ମୋ ଯୋଗୁଁ ଦୁଃଖ ପାଇଲ ମୋ ରଙ୍କରତନ ।
ଘର ହିଁଅଟୋଟି ଅଟିଲି ଢା ଦୁଃଖ ମୋ ଦୁଃଖୁଁ ବଳି
ଢେଢେ ଦାନ ଛୁଣ୍ଡା— ଦାରଭା ପିନ୍ଧିବ ମୋ ଧନମାଳୀ ।
ନିଜଚୁଣା ଚପା— ଜନମ କପାଇଁ ଦାଏ ଢଧାଢା
କମିଶନ୍ତି ଥିଲା ସେ ତ ଘର ନେଲା ହେଲି ହ୍ରୀନସ୍ଥା ।
ନ ଦେଖନ୍ତି କଚ୍ଛ ଯାଅନ୍ତା ବାହାର ପୋଡ଼ା ପରାଣ

କାସ ପୁଣି ଦେଖା   ନ ଯାଏ ବର୍ଷିଲେ,   ଦାଢବ ଃାଣି ।
ଝୁଡ଼ୀ ଦୁଃଖ କେବେ   କେବେ ଯେବେ ଶୁଣେ   ବୋହୂଟି କାନେ
କହେ ମାଆ ତୁମେ   କପାଁ ଦୁଃଖ କର   ଯା' ଥିବ କର୍ମେ ।
ଅଖି ଲୁହ ଧାର   ଆଖିରେ ମିଶଇ   ନ ଜାଣେ କେହୁ
ହସ ହସ ମୁହେଁ   ପାଇଟିପତର   ସବୁ କରଇ ।
ସାଇ ପଡ଼ଶାଏ   ଯେତ୍ଥା ଦୁଃଖେ ଯେତ୍ଥା   ହୁଅନ୍ତି ଧନ୍ଦ
ସାଉକାର ଋଣ   ଶୁଝିବାକୁ ଯାନ୍ତି   କନ୍ଦିକି କନ୍ଦି ।
ରଜା କର ଦାଉ   ବେଠି କାଠ-ଫାଉ   ଫଃାଏ ଭୁକୁ
ପଣ୍ଟରେ କେ ସାଙ୍ଗ—   ସରସା ପରାଣି   ଯା ଦୁକୁ ଦୁକୁ ?

— ୨ —

ରଜା ମହାଜନ   ଦାଉ ଛଡ଼ା ଅନ   କେଉଁ କଥାରେ
ନ ଥିଲା ଖାତର   କେବେ ଗୋକୁଳର   ରାଜ୍ୟ ଯାକରେ ।
ଜମିବାଡ଼ି ନେଲା   ମହାଜନ ଗଲା   ନ ଥିଲା ଚିନ୍ତା
ହଳକ ଶୁଖିଲା   ପିଅନ ପଢ଼ିଲା   ବାକି ତାଲିକା ।
ରାଜ-ଦରବାରୁ   ଅସିଛି କୋରଣ   ଡ଼ହ ଖଞ୍ଜଣା
କୃଷକ ବାକି   ସୁଧ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ମିଶି   ଧଠଙ୍କା ନ'ଣା ।
କୋରଖ ଫିସ ତ   ଟଙ୍କାଟିଏ ମୋଟେ   ଖୋରାକ କିଛି—
ଦିଅନ ତ ନେବ   ରଜାଙ୍କ ଦୂତ ସେ   ବାଟ ଗୁଳିଛି ।
କୁକୁରଙ୍କ ପାଇଁ   ସବେଁ ତନଖଣ୍ଡି   ମଠର ଯାର
ସହୁର ହଜାରେ   କଣା ଅଛି ସେ ଯେ   ତାଙ୍କ ଗୁହ୍ନର ।
ହାତଚେଞ୍ଚା କିଛି   ନେବେ ଖାଞ୍ଜଣାଣ୍ଠି,   ଏକାଣ୍ଟେ ବାରୁ
ତରିଜା ନକଶ   ବାକି ନ ପଡ଼ିବେ   ସବୁରେ ସବୁ ।

ଦୋଳିଆ ନବଣ   ବାଟ ଓଗାଳିବେ   ଗୁଣ୍ଡି ଲେଖି
ଛଅ ପଇସାକୁ   ଟଙ୍କାକର କଥା   କହିବେ ଯୋଗି ।

×   ×   ×

ବଳବନ୍ତ ସଙ୍ଗେ   ବିରୋଧ ବାନ୍ଧିବେ   ଟେକିବ ମଥା
ଗୋକୁଳି ନାଏକ   ଚଷା ଚାମୁଡ଼ାର   ଶୁଣିବ କେ କଥା ?
କେ ବୁଝିବ ତାର   ମରମ ବେଦନା   ଅଡୁଆ ରଜା
ଲୁହାର କଚେରି   ଦୋହରେ କଷିବ   କରିବ ମଜା ।
କୋରଖା ହେଲେ କି   ମହାଜନ ମାସେ   ଥିଲା ମୂରବେ
ନୂଆ ରାଜତ୍ୱରେ   ଅନ୍ତରା ସେ ଧାରା   ହୋଇଛନ୍ତି ଏବେ ।
ଅଜାଯୁଜବର —   ଦସ୍ତୁରେ ପିଅନ   ପଶିଲା ଘରେ
ବୋହୂ କଣ୍ଡୁଆଟି   ପଳାଇଲା ଡ଼ରେ   ବାଡ଼ି ପଛାରେ ।
ଘର କଣି ଖୋଜା   ଶାସନ ଦଖଣ୍ଡି   ସବୁ ମିଳିଲା
କୁଟି ପୁଅ ଝିଅ   ତିନୋଟିଏ ଥିଲା   ତା' ଦେଖାଗଲା ।
ଖଣ୍ଡି ଦଣ୍ଡି ସଭୁ   ସାଙ୍ଗେଥିଲେ ଝୁଡ଼ି   ଢ଼ାଲ ଟୋଟିଏ—
ସତର କଣା ତା'   ଉଙ୍ଗଳ ମାଡର   ଦେଖିଲା ଝିଣ୍ଡିଏ ।
ଡାକ୍ତର ପଦ୍ମାଳ—   ଯାଳିର ଚିଜ ସେ   ଥିଲା ହେତିକି
ସହି ଦୁଃଖ ଦାଉ   ସାଇତଥିଲେ କି   ଯଦ ପାଇଁ କି ?
ତାଟି କବାଟରୁ   ଦଖଣ୍ଡି ମିଳିଲା   ଭାଙ୍ଗି ପିଅନ
ଦାନ୍ତେ ଅଣାଇଲା   ଢ଼ିଙ୍କି ଶିଳ ସହ   ହୋଇ ଦାରୁଣ ।
ପର ଗାଁ ଲୋକେ   ନିଲାମେ ଧରିଲେ   ଟଙ୍କାଏ ଦେଇ
ଲୁଅ ଗୁରୁଅଣା   ସେ ମିଅନ ବାବୁ   କୋପେ ଖସାଇ ।
ବାଟେ ବାଟେ ଗଲେ   ଗୋକୁଳି ନାଏକ   ମାରେ ନିଃଶ୍ୱାସ
ଲୁଅ ଶୁଝିବାକୁ   ଦଧନ ଉପାସୀ   ହେବେ ବର୍ଷଣ ।

—୩—

ଶେଷ କଉଡ଼ିରେ   ଧନା ଗୃହ ହେବ   ବେପାର ଝୁଡ଼ୀ
ପଡ଼ି ପଡ଼ି ତାଙ୍କ   ସାହା ଉଡ଼ିଲଣି   ଗଲେଣି ସଢ଼ି ।
ଜର ବାଉଳାରେ   କେତେବେଳେ କଣି   କହନ୍ତି କଥା
ଗୋକୁଳ ଭାରିଯା   ସେବା କରୁଥାଏ   ନୁଆଇଁ ମଥା—
ଶୁଣି ଶୁଣି ତାର   ପୁଅଟି ହେଲଣି   କେଙ୍କଟ ପରି
ଝାଡ଼ା ପୋଛୁ ପୋଛୁ   କି କରିବ ସେ ଯେ   ଗଲଣି ସରି ।
ଖାଇବା ବହୁନେ   କି ନୁହେଁ ମଣିଷ   ମଅଁଭୁଇଁରେ
ସବୁ ରୋଗ ଦୁଃଖ   ଔଷଧ ମୌଷଧି   ଖାଇବା ତଳେ ।
ଧନବନ୍ତ ଜନେ   ବୁଝୁଥାନ୍ତି ଯେବେ   ଏଇ କଥାଟି
ପୋକ ପ୍ରାୟେ କପାଁ   ମଣିଷ ମରନ୍ତା   ଭୂଇଁ ସାଉଁଟି ?
ଘର କଥା ଭାବି   ଭାବି ଗୋକୁଳଟି   ହେଲା ଅକୁଳ
କି କରିବ ବୋଲି   ନ ଦିଶିଲା ବୁଦ୍ଧି   ଥଳ କି କୂଳ ?
ଅନ୍ନ ବସ୍ତ୍ରାନରେ   ତା ପିଲା କୁଟୁମ୍ବ   ମରିବେ ଭାବି
ଅକାଶତେ ମୂଦା   ଅଖିକୋଣୁ ଲୁହ   ଯାଉଛୁ ସ୍ରବି ।
ଏମନ୍ତ କାଳରେ   ଫାନ୍ତ୍ରିପୋଲିଶର   ଧମକ ଶୁଣି
ଅଖି ଫିଟାଇଲା   ଗୃହିଁଲା ଗୋକୁଳ   କୃତାନ୍ତ ମଣି ।
ବାଜିଗଲା ଧକା—   ପଟରେ ଦଶ ଧକ !   ଯାଏ ସେ ଗଡ଼ି
ଶାଳ ବାହାରେବ   ଶବଦେ ସେ ଭୂଇଁ   ଗଲା ଉଛୁଳି ।
ଜମାଦାର ବାବୁ   ବେଠି କାଠ ପାଇଁ   ଥିଲେ ଡକାଇ
ପ୍ରାଭବ ପାଇଲା   ସକାଳୁ ନ ଗଲା   ସେ ଯେ କିପାଇଁ ?
ନ ଥାଉ ତା ଜମି   ରକା ହିଇଜେ ତ   କରିଛୁ ଘର
ଏ ତ ବଡ଼ କିଏ   ହୁକୁମ ଏଡ଼ିବ   ଜମାଦାରର ।

'ପିଅନ ଚୋରଣ କରୁଥିଲା ଘର' କହିବ ବୋଲି
ଯେତେ ଡହ୍ନିଁକଲା କହି ନ ପାରିଲା ଗୋକୁଳ ଖୋଲି ।
ତୁଣ୍ଡ ନ ଫିଟିଲା, କେହି ନ ଜାଣିଲା ଗୁହାରି ତାର
ଟେଷ୍ଟ ଲେକ ପାଟେଣ · ଜବାବ ଦେବାଠା ଯେ ଅବେଭାର ।
ତିନିକୋଶ ଦୂର ଫାଣ୍ଡି ପିଣ୍ଡାତଳେ ଖାଇଲା ମାଡ଼
ମାଡ ଖାଇ ଖାଇ ହେଲା ଅଶକତ ଭାଙ୍ଗିଲା ହାଡ଼ ।
ଶ୍ରୀକାନେ ଶୁଣିଲେ ଭାବଯାଚି ତାର ଯହୁଁ ସୁନ୍ଦର
ହଉ ହଉ କହି ନଣ ସଳଖିଲେ ଶ୍ରୀଜମାଦାର ।
ଘରେ କଣ୍ଟ୍ରୁ ନାହିଁ ଜାଣି ରାଇଟର ପୋଲିଶବାଲା
ଶ୍ରୀପାଦେ ଠକାଏ ଦେଇ ଦେଲେ ତଡ଼ି ଭାଗେ ରେ ସାଲା ।

—୪—

ପ୍ରାଣ ଧରି ଯେବେ ଗୁଲିଇ ଗୋକୁଳି ଅନ୍ଧାରେ ବାଟ
ଓହ୍ଲକ ଶକଟେ ପଡ଼ିଯାଏ ମନେ ପୋଲିଶ ଗୁଠ ।
ପେଟ ପୋଡ଼ି ସଙ୍ଗେ ଯମଦଣ୍ଡ ପୋଡି ମିଶିଣ ତାର
ଜ୍ଞାନ ଯାଏ ହଜି ଅଟେପ ଗୁଲିଇ ସେ ହୋଇ ସତ୍ୱର ।
ଦେହ ମୁଣ୍ଡ ପୀଡ଼ା ଖାଇ ଖାଇ ମାଡ଼ ବନ୍ଧୁକ ଗୁହୁ
ଭାତ ଭୁଜା ଅବା ଯମପୁରେ କାହୁଁ ମିଳିବ କହୁ ?
ଏତେ କଷ୍ଟେ ସେ ଯେ ଫେରିବ ଘରକୁ ମନେ ମନାସି
ବାହୁନିଲା ଠିକେ ମା'ଅ ପନ୍ଥେଇଙ୍କ ପାହୁନେଶ ବସି ।
ମାଅ ଭଗବତୀ ପିଲାପିଲି ମୋର ଥିବେ ଭଲରେ
ଏ ଦୟା କରବୁ ପତିତ-ପାବନୀ ମାଗେଁ ପଦୁରେ ।
ପୁଣି ସେ କହିଲା, କହିଲା ମାଅ ଲୋ କି ଦୋଷ ମୋର

କିପାଇଁ ଭୋଗୁଛୁ ଏତେ ଦୁରଦଶା କଷଣ ଘୋର ।
ଯେଣିକି ଅନାଏଁ ତେତେଣି ଦେଖେ ଖାଲି ରକତ ଅକ୍ଷି
ମାଡ଼ି ଖାଇଯିବେ ଝାଙ୍କରନ୍ତି ଅବା କାଳି କାମାକ୍ଷୀ ।
କାହିଁକି କାହିଁକି ମାଆ ଲୋ କାହିଁକି ଜନମ ଦେଇ
ଏତେ ଦୁଃଖ ଦାଉ କପାଁ ଝଞ୍ଜି ଥାଉ ଆମରି ପାଇଁ ?
ସହି ସହି ମାଆ ହେଲୁଣି ପଥର ନେଇ ଏ ତୋ କୋଳେ
ପିଲାକୁଟୁମ୍ବ ମୋ ଜାଉଁ ଜାଉଁ ମଲେ ଜୀଇ କି ପାରିଲେ ?
ତୋ ଛଡ଼ା ମା ମୋର ନାହିଁ କେ ଭରସା କହିବି ଦୁଃଖ
କାନ୍ଦିଲା ଗୋକୁଳି ମାଆ ମାଆ ବୋଲି ହୋଇ ନିରେଖ ।
କେହି ନ ଶୁଣିଲା ତା ବିକଳ ଡାକ ବଢ଼ିଲା ରାତି
ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ନାଏକ ପୁଅର ଥରିଲା ଛାତି ।
କି ଭାବିଲା ଚଟେ ମାଆ ଡାକି ଉଠେ ହେଲା ବାହାର
ମନେ ପଡ଼ିଗଲେ ଝୁଡ଼ୀ, ସ୍ତିରୀ, ପୁଅ ଘର ତାହାର ।
ଗୋକୁଳି ନାଏକ ଗୋକୁଳି ନାଏକ ସବୁ ତୁ ସହୁ
ମିଛରେ ଡାକୁ ତୁ ଭଣ୍ଡ ଠାକୁରକୁ ହେ ମହାପ୍ରଭୁ ?
ପଥର ପଥର ଥିବ ଚିରକାଳ ବୋଲି ସିନ୍ଦୁର
ଡାକିଲେ ତୋ ଦୁଃଖ ଶୁଣିବ କି ସେ ରେ ହୋଇଲୁ ବାତୁଳ ?
ଏ ଦାଉଁ ଦେବତା ଧରମ ତ ସବୁ ତୁମ ବଇରୀ
ଗରିବ ଦଳିବା ମାଇଁକି ରେ ବାବୁ ଜନ୍ମ ତାଙ୍କର ।

—୪—

ଗୋକୁଳି ନାଏକ ପହଞ୍ଚିଲା ଘର ନିଶୂନ ରାତି
କୁଆ ଦିନା ସତେ କାଆ କର ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ପାହାନ୍ତି ।

ଜନମ ମାଟିରେ   ପାଦ ନ ପଡ଼ୁଣୁ   ଉଠିଲା କେହ
ଗୋକୁଳ ବିକଳ   ଠଳ ଠଳ ଯାଏ   ବୋହିଲା ଲୁହ ।
ରୋଗ ଶୋଷେ ପଡ଼ି   କାନ୍ଦୁଚନ୍ତି ଘୁଣ୍ଡି   ଆହା ମୋ ଧନ
ଧ'ଧନ ପାଇଁ କି   କାହିଁ ଦେଖାଇଲୁ   ଚନ୍ଦ୍ରବଦନ ।
ମରମ ଫଟାଇ   ବୋହୂଟି କାନ୍ଦଇ   ନିନ୍ଦ କରମେ
ମଲା ପୁଅଟିକୁ   ଧରି ମୁଣ୍ଡ ଚୁମି   ଲୋଟଇ ଭୂମେ ।
ଶୁଖା ପଦ୍ମଫୁଲ   ଛାପୁ ତା ମୁହଁରୁ   ସେ ଲୁହ ଧାର
ବହୁଥିଲା ଅନ୍ତ   ଦେଖି ନ ଥିବେ ତା'   ଦାଉଁ ସମୀର ।
ଏସବୁ ଦେଖିଣି   ତାଠକା ଗୋକୁଳ   ଗୃହେଁ ନିରତି
ଭାବିଲା ମୁରବ   ଜନମେ କା' ତଣ୍ଟି   ଥିଲି କି କାଟି—
ତେଣୁ କି ଦଇବ   ଶୁଝେ ଏ ଜନମେ   ନେଇ କଷଣ,
ମନେ ନ ଯାଏ ଚଳା   ମଶାଣି ଭୂଇଁକୁ   ନ ହେଉ ଦିନ ।
ଚହ୍ଳ କଷ୍ଟେ ରାତି   ପାହିଲା ଉଇଁଲେ   ଦେବ ତପନ
ଫେରିଲା ଗୋକୁଳ   ପୁଅ ଦାହ ସାରି   ମାରି ତା ମନ ।
ଶୂନ୍ୟ ଘର ତାକୁ   ମହାଶୂନ୍ୟ ହେଲା   ଜଳିଲା ହୃଦ
ପୁରୋହିତେ ଠାକି—   ରହିଲେ ଅର୍ଜିବେ   ହୋଇଲେ ଶୁଦ୍ଧ ।
ଘରେ ନାହିଁ ଦାନା   ଖଟନ୍ତି ନ୍ତିସ୍ତ୍ରୀକନା   ନ ବୁଝେ କେହ
ମାଡ଼ି ଖାଇ ବୁକୁ   ରଥାଏ କେ ଦୁଃଖୀ   ଜାଣିଲା ନାହିଁ ।
କେ ଖୋଜଇ ଜାତ   କେ ଖୋଜଇ ଜ୍ଞାତ   କେ ପୁରୋହିତ
ଧୋବା ଭଣ୍ଡାରୀ ଓ   ପାଇବେ ପାଉଣା   ସେ 'ସେଦେଲାଇତ' ।
କେଉଁଠୁ ଆଣିବ   କି ଅବା କରିବ   ଭାବେ ଗୋକୁଳ
ଏଣେ ଝୁଡ଼ୀ ଦେହ   ପଥି ଅଭାବରୁ   ଯାଉଚି ବଳ ।
ମାଡି ଯାଉଚି ସିନା   ଦନଠାଏ ଯିବ   ସେ କି ଚଳିବା

ଖୁଣ୍ଟା ଦେଉଥିବେ କାଳକ ଅଛନ୍ତି କେତେ ମଘବା ।
ଭାବି ଭାବି ରକ୍ତ ଶୁଖିଲା ଗୋକୁଳ ଗରିବ ଦେହରୁ
ପ୍ରାଣ ରଖିଥିଲା କେବଳ ସେ ତାର ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସେନେହରୁ ।

—୬—

ଏଣେ ଧନା ଗୃହ ଯାଇଚି କି ନାହିଁ ରାଜ ସର୍କାର
ଦଅନା ଫାଟକେ ଧରି ନେଇଗଲେ ଗୋକୁଳ ଘର ।
ବାକିଆ ଖଜଣା ଅସୁଲ ହେବାକୁ ନ ଥିଲେ ବାଟ
ରଜା ରାଇଜର ହାକିମ ହୁକୁମା ଲଗାନ୍ତି ନାଟ ।
ରୋଗ ଶେଯେ ରେତା ପାଇ ଯେବେ ଖୁଡ଼ୀ ଶୁଣିଲେ ତ ହା
କାନ୍ଦିଲେ ବକିଲେ କହିବେ କାହାକୁ ନାହିଁ କେ ସାହା ।
ଉଠିଗଲା ରୋଗ ଦଣ୍ଡକେ ବୁଢ଼ୀର ବୋହୂକୁ ଡାକି
କହିଲେ କଅଁଳେ ଧନମାଳୀ ବୋଲି କୋଡ଼ରେ ଯାକି ।
ଘରଖଣ୍ଡିକରେ ଥିବୁ ତୁ ମାଆ ଟଲ ଆସିବି ଫେରି
ପୁଅକୁ ଆଣିବି ରାଜ-ଦରବାରୁ ଫେରାଇ କରି ।
ମୁହିଁ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ପୁଅକୁ ମୋର କେ ଦେବ ଜହଲ
ସମ୍ଭାଳଥା' ଘର ଦ'ଧନ ପାଇଁ ତ ଅଛୁ ଗୁହଳ ।
ବାଳୁତ ବୋହୂଟି କି କହିବ ଅବା ହେଲା ସେ ତୁନି
ହାତୁ ତା' ପିତଳ ଖଡ଼ୁ ଯାହା ଥିଲା କାଢ଼ି ତରୁଣୀ,
କହିଲା, "ମାଆ ହେ କେମନ୍ତେ ଯିବାକୁ କହିବି କହ
ନ ଯିବ ବୋଲି ବା କହିବି କେମନ୍ତ ସବୁ ଦୁଃସହ ।
ଏହି ଖଡ଼ୁ ତକ ବନ୍ଧା ଦେଇ ଆଣି କିଛି ପଇସା
ବାଟ ଖରଚ କରି ଯିବ ବୋଟେ ଗୋଟେ ହରି ଭରସା ।"

ଖୁଡ଼ୀଙ୍କ ହାତ ତ   ନ ଗଲା ତା କେତେ   ବକବେ ବୋଲି
ନ ମାନିଲା ବୋହୂ   ବକଅଣି ଦେଲା   ଦାଣ୍ଡକେ ବୁଲି ।
କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ ବୁଢ଼ୀ   ଦୁଇ ଅଣା ଦେଇ   ନେଲେ ଗୁଚରଣା
କହିଲେ ବୋହୂକୁ   ଜଗି ଚଳୁଥିବୁ   ଦୁଃଖୀ ଦୁଲଣା ।
ସାଥିରେ ପିବାକୁ   ଯେତେଖେମତେ ବୋହୂ   କାନ୍ଦୁଛି ଅଳି
ମରମ ବଚନ   ବୁଝାଇ କହିଣ   ଗଲେଛି ଚଳି ।
ପତିତ-ପାବନ   ଜଗନ୍ନାଥ ଚନ୍ଦ୍ର   ଗୁହାରିଲେ ବାଟ
ଜଳଫର କେଣେ   ଦାଣ୍ଡକେ ହଟିଲା   ଦାଇବ ଘାଟ ।
ପାଲ ଦାଉଡ଼ିରେ   ବାନ୍ଧିଲେ ଛାତରେଣି   ମା ମଙ୍ଗଳା
ଧନକ ବାଟକୁ   ଧଧନେ ଭେଟିଲେ   ହୋଇ ନିର୍ଜ୍ଜଳା ।
ଗାଆଁ ସାଇ ଭାଇ   ସମସ୍ତେ ଦୁଃଖିତ   ଶୁଣିଲେ ଯେବେ
କାହା କରମରେ   କି ହେବ ବୋଲିଣ   ଭାବିଲେ ତେବେ ।

— ୭ —

ଧ'ଧନକୁ କହି   ଗଲା ଗୁରୁ ଦନ,   ହେଲା ଛ'ଦନ
ବୋହୂ ବାଗୁଥିବ   ମନ ଛନ ଛନ   ହୋଇଲା ପୁଣି ।
ଶାଶୂ ଟଲେ ଦନ୍ତ   ଦାଣ୍ଡକୁ ନ ଆସେ   କୁଣ୍ଡଅ କଟଣି—
ବସି ଭାଳୁଥାଏ   ମାଆ ମଙ୍ଗଳାଙ୍କୁ   କାନ୍ଦ ମଉଡନ ।
ଖିଆ ପିଆ ଛାଡ଼ି   ନ ଦେଖନ୍ତି କେହି   ଧୂଆଁ ତା' ଘରୁ
ସେ ଦନା ଛଅଟେ   ନ ଥିବ ବାହାର   ମୋଟେ ଜମାରୁ ।
କଏ କେଣେ ଗଲେ   ଏକା ଛାଡ଼ି ତାକୁ   ହେଲା ବକଲ
ବିଧାତା ଘଟଣି   ପଥରକୁ ମୂର୍ତ୍ତି   ଟାଣି କାହାର ।
ଇଏ ମାଆ କଅଁ   ଜମାଦାର ବାବୁ   ବୁଲନ୍ତି ଗାଆଁ

ବୁଲି ବୁଲି ଯାଇ   ଗୋକୁଳିଆ ଘରେ   ହୋଇଲେ ଠିଆ ।
ସମସ୍ତେ ଛନକା   ସବୁ ମୁହଁ ଫିକା   ଦେଖି ପୋଲିସ
ଏତେ ଟାଣି କାଇ   ପଗ୍ରର ବୁଢ଼ିବ   କିବା ସନ୍ଦେଶ ?
ଗୋକୁଳି ଭାରିଯା   ଦେଖି ଜମାଦାର   ପଶିଲା ଘରେ
କିନ୍ତୁ ଜମାଦାର   ଆଡ଼େ ଅନାଇଲେ   ଗୁମୁଣୀଟିରେ ।
ହସି ହସି ତାକୁ   କହିଲେ, "କାଇ ଗୋ   'ବର' ତ ଗଲେ
ଛଅ ମାସ ପରେ   ଲେଉଟି ଆସିବେ   ପରାଣ ଥିଲେ ।
ବୃଥା କଷ୍ଟ କାହିଁ   ପାଇବ ଏଇଠି   ଆସ ସୁନ୍ଦରୀ
ବଡ଼ ମଉଜରେ   ରଖିବି ସାଇତି   ନେବି ମୁଁ ବରି ।"
ଶୁଣିଲା ଗୋକୁଳି   ଭାରିଯା ଏ କଥା   ଯେପରେ ଭପଶି
ରାଗ ଗରଗର   ହେଲା ତା' ବୁକୁ ଲୋ   ସେ କି 'ନାଗୁଣୀ' ।
ଟାଣି ସେ କହିଲା—   କିଏ ସେ ରେ ତୁଇ   ହେବ ଅଜାଣ୍ଡି
ଚଷା ଲୋକ ଆମେ   ଏତେ ତୋ ସାହସ   କହୁ ଅଧର୍ମ ?
ମାଆ ଭଉଣୀ କି   ନାହାନ୍ତି ତୋହର   କହୁ ଏ କଥା
ଭଲେ ଭଲେ ଯାଅ   ନୋହିଲେ ଅଖିତ   ଭାଙ୍ଗିବ ମଥା ।"
ଜମାଦାରେ ଶୁଣି   ହୋଇଲେ ତଟସ୍ଥ—   'ଗୃହକଣ୍ଟ ଦନ୍ତ
ଏମନ୍ତ ଜବାବ   କରି ନ ଥିଲା କେ   ଏ ଶାଳୀ ଝନ୍ତ ।
କହିଲେ ଦେଖ ଏ   ବଜାତ ଗୁମୁଣୀ   କେତେ ସାହସୀ
ମୋ ସଙ୍ଗେ ଯେପରେ ତୁ ବିରୋଧ ବାନ୍ଧିଲୁ   ଦେଖିବ କିଛି ।"
ଦିନ ଦିପହରେ   ଘରେ ତାର ପଶି   ପୋଲିସ ସଙ୍ଗେ
କଲେ ଯେ ଅନୀତି   ଦେଖି ନ ଥିବେ ତା   ଚପଳ କେବେ !
କିନ୍ତୁ ଗୁମୁଣୀର   ସତୀତ୍ୱ କେବେ ସେ   ନେଇ ନ ପାରି
ହଜି ଚନ୍ଦ୍ରାଲୁଣୀ   କହିଗଲେ ରୁଳି   ଦାଣ୍ଡେ ବାହାରି ।

ପ୍ରାଣଭରେ ଯେଉଁ   ଉହାଡ଼େ ଲୁଚିଲେ   ସାଇପଡ଼ିଶା
ଛଦ୍ଦାନ ଉପାସୀ   ନାଗର ନ ହେଲେ   କେହି ଭରସା ।
ଧଅଁ ଦେବତାଏ   କେହି ନ ଶୁଣିଲେ   ଶୁଣିବା କଥା
ଅଗତ ଅପନ୍ଦ   ସୁନ୍ଦର ବୋହୂଟି   ପୋତଲ ମଥା ।
ସତୀ ସୁକୁମାରୀ   ଚଷାର କୁମାରୀ   ସ୍ୱାମୀ ସୁନ୍ଦର
ମନେ ମନେ ଶାଶୁ   ଚରଣେ ପ୍ରଣମି   ଦେଲା ଦାଉଡ଼ି ।
ସାତ ନ ହେଉଣୁ   ହାରିଲା ଜୀବନ   ହୋଇ ଗୋପନ
ଚଛ ଫାଙ୍କେ ଖାଲି   ସାକ୍ଷୀ ଚନ୍ଦ୍ରଥିଲା   ରବି-କିରଣ ।

—୮—

ହାତକଡ଼ା ଦେଇ   ଗୋକୁଳଙ୍କୁ ନେଇ   ରାଜାଙ୍କ ପାଶ
ହାଜର କରାଇ   ଫାଣ୍ଡି ପୋଲିଶିଏ   ନେଲେ ସାବାସ ।
କାଠର ପିତୁଳା   ପରାଏ ଗୋକୁଳା   କ୍ଷଣେକ ରହି
ଗୃହ ଚଉହଦ   କୋଠାବାଡ଼ିସବୁ   ନିରୁଚି ଗୃହିଁ ।
କହିଲା ଆକୁଳେ   ହଜୁର ତ ମୋର   ଯା' ଥିଲା ଦେଲି
ଉପାସ ଭୋକେ ତ   ମରିଯାଉଅଛୁଁ   ସବୁ ସାରିଲି ।
ରଜା ହୋଇ ଯଦି   ଆମ ଦୁଃଖ କେବେ   ମଣିମା ତୁମେ
ଶୁଣୁଥାନ୍ତ ତେବେ   ଏତେ କଷ୍ଟ କପାଁ   ଭୋଗନ୍ତୁ ଆମେ ?
ଗାମୁଙ୍କ ଶ୍ରୀମୁଖୁଁ   ଫୁଟିଲା ବଚନ   ଚୁପ୍ ବେ' ଯାଅ
ଦିଆନ ବାବୁଙ୍କ   କଚେରୀରେ ଯାଇ   ହାଜର ଦିଅ ।
ଧର୍ମ ଅବତାର   ଦିଆନ କହିଲେ   ହଇବେ ସାଲା
ଖଜଣା ନ ଦେଇ   ରଜା ରାଜତରେ   ଅଛୁ କେ ଭଲ ?
ଖୁଡ଼ୀ ଭୂଢ଼ୀ ପାଇ   ଚରଣେ ଲୋଟିଲା   କହିଲା ଟିର

ହଜୁର ଏଣିକି　ଯାହା ତମ ମନ　ତାହା ହିଁ କର ।
ଭରସି କହିଲା　ଗୋକୁଳି ରେ ମୋର　ଡର ନା କେବେ
ଦଶଟଙ୍କା ପାଇଁ　ଏଇ ତ ପଣ୍ଟୁଣେ　ଉଠିବ ସେଠେ ।
ଧାନୀ ମହାଜନେ　ଦେଇଥିଲେ ଖାଇ　ଲକ୍ଷ ସତୁର
ଜମିବାଡ଼ି ଗଲା　ହେଲେ ନାରଖାର　କର ବକିର୍ଯ୍ୟ ।
ଭଉଣୀକୁ ଚୋର　ହୋଇଛନ୍ତି ବାହା　ଡାକନ୍ତି ଶାଳା
ଅଳପ ନୁହନ୍ତି　ଅଣ୍ଟା ଜଣେ ଯୁଙ୍କ　ବିଗୁର ଭଲା ।
ମରନେ ବାଜିଲା　କୁନ୍ତ ପର ସିନା　ହାକିମଙ୍କର
ଶ୍ରୀଛାମୁ ଛାମୁଆଁ　ବାଇଅଣୀ ବୋଲି　ଦେଲେ ପାହାର ।
ଯା' ବିବେକ ଥିଲା　ଉଇ ହୁଙ୍କା ପ୍ରାଚେମୁ　ଫିଟିଚି ଜାଲି
ସେ କାହୁଁ ଜାଣିବ　ଧରମ ଅଧର୍ମ　ଯିବ ତ ଚଳି ।
ଓହଖଣ୍ଡି ହେଲା　ସରକାର ନେଲା　ହରଆ ସାଉ
ବଡ଼ କୋଠ ସେ　କଷି କଷି ଭଲା　ଚାନ୍ଦର ଭାଉ ।
ଛମାସ ପାଇଲା　ଗୋକୁଳି କ୍ଷାହାଲ　ଶୁଣିଲା ବୁଢ଼ୀ
କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ ଧର୍ମ　ଅବତାର ଆଗେ　ଗଲା ସେ ଗଡ଼ି ।
କେହି ନ ଶୁଣିଲେ　ବିଧବା ଗୁହାର　ଭାଙ୍ଗି କଚେରୀ
ଫେଙ୍ଗା ଘରେ ଗଲେ　ବୁଢ଼ୀଟି ରହିଲା　ଭୂଇଁରେ ପଡ଼ି ।

—୯—

କି ମନେ ଭାବିଲା　ଘରକୁ ଫେରିଲା　ଦେଖିବ ବୋହୂ
କିନ୍ତୁ ବୋହୂ ଦେଲେ　ଦଉଡ଼ାର ହାର　ଦେଖିଲା ଯହୁଁ ;
ହସି ହସି ବୁଢ଼ୀ　ଅଦରେ ଚୁମ୍ବିଲା　ତା' ମଡ଼ା ମୁଖ
ଶୁଣିଲା ଅଫିସେ　କାଲି ଜମାଦାର　କର ତଦାର୍ଖ ।

ସିଂହ ସମ ବଳ   ଥିଲା ତା' ଦେହେ   ଭାଙ୍ଗି କୁଢ଼ଆ
କାଠ ବାଉଁଶକୁ   କରିଲା କୋଠ   ଅଣ୍ଟା ଅଢ଼ଆ ।
ନାଆଁ ଟିକେ ଦେଇ   କହିଲା ହେ ଦେବ   ବିଶ୍ୱ-ପାବନ
ଅରକ୍ଷିତ ପ୍ରାଣୀ   କରିବ ଉଦ୍ଧାର   ତେଣୁ ପ୍ରଣାମ ।
ଗଛ ପର୍ବତ   ନଈ ନାଳ ପଛେ   କରିବ ମୋତେ
ମଣିଷ ଜନମ   କେବେ ନ ଦେବ ହେ   ମାଗୁଣି ଏତେ ।
ଅହୁରି ଗୋଟିଏ   କଥା ମୁଁ କହିବି   ଶୁଣ ଅନଳ
ରଜା ରାଇଜରେ   ନ କର ପର୍ବତ   ନଈ କି ନାଳ ।
ଜନମ ମାଟିକୁ   ଗୁହାଁଳି ନାରଖି   ଆହା ରେ ଭୂଇଁ
କେତେ କାଳୁ ସତେ   କେତେ ମଣିଷଙ୍କୁ   ରଖିଚୁ ତୁହି ।
ତୋତେ ମାୟା କରି   ହେଲି ଏତେ ସବୁ   ସଂସାର ଭୋଳେ
ମୋ ପରି ପାତକୀ   ଦେଖି ନ ଥିବୁ ତୁ   କେବେ ତୋ କୋଳେ
ତୋହରି ଉପରେ   ଏଇ କୁଢ଼ଆରେ   ମୋର ବଉଁଶ
କେତେ କାଳୁ ଥର--   ଥର କରିଦେଇ   ହାଡ଼ ପାଉଁଶ,
କେତେ ଦୀର୍ଘ ଶ୍ୱାସେ   କେତେ ଦୁଃଖ ହାସେ   ତୋହରି ପରେ
ଲୀଳା ଭରି ଯାଇ—   ଅଛନ୍ତି ବନ୍ଧଇ   ତୋ ଚରଣରେ ।
ରଜା ରାଇଜର   ଭୂଇଁ ତୁ ବାପୁ ରେ   ନେଇଚ ବଦା
ମଣିଷ ନ ରଖେ   ମାଗୁଣି ଏତିକି   ଦୁଅ ରେ ପଦା ।
ଏହା କହି ବୁଢ଼ୀ   ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଅନଳେ   ପକାଇ ଶବ
କି ଭାବିଲା ନାଆଁ   ଗୁରୁ ପାଖେ ବୁଲି   ହେଲା ଗଦ୍ ଗଦ ।
ପ୍ରଭୁ ଜଗନ୍ନାଥ   ଅକୁଳି ରେ ମୋର   ଡାକଣ ଡାକେ
ନାଆଁ ରେ ପଡ଼ିଲା   ସାଇ ପଡ଼ଶାଏ   ନ ଥିଲେ ପାଖେ ।
ଡ଼ର କଏ କେବଣେ   ଲୁଚି ଦେଖୁଥିଲେ   ପୋଲିଶ ଯେବେ

ଆସିବ କି ହେବ ଏହି ଗାଆଁ ଖଣ୍ଡ ଭାବିଣ ହୃଦେ ।
ସତକୁ ସତ ତ ଘଟିଗଲା ତାହା ଅଳପ ଦିନେ
ମାଡ ଖାଇ ଗାଆଁ ଦେଲା ଜରିମାନା ଧର୍ମ୍ମ ହାକିମେ ।
କଡା ଚଣ୍ଡା କରି ପୋଲିଶିଏ ନେଲେ ବିକେଇ କଂସା
ରଙ୍କା ରାଇଜ ମା ପାଟି ନ ଫିଟା ଲୋ ଦେବେଟି ଖାସା ।

— ୧୦ —

ଛଅ ମାସ ପରେ କଇଦରୁ ଫିଟି ଗୋକୁଳି ଆସେ
ମଙ୍ଗା ପରି ଦିଶେ ତେବେ ତ ଗୁଲିଇ ବଢ଼ି ଉଠିସେ ।
ଦେଖିବ ଝୁଡ଼ୀକି ଦେଖିବ ସ୍ତ୍ରୀକି ଝାଣିର ମାୟା
କାୟା ନ ଥାଇ ଯେ ସପନ ରେ ହେଲେ ପକାଏ ଛାୟା ।
ଦେଖିବ ଜନମ ମାଟିଖଣ୍ଡି ତାର ଏ ଭାବି ମନେ
ପହଁ ଦେଖିଲା ଯାହା ସେ ନୟନେ ରହିଲା ଝାନେ ।
ଝାନ ନ ଭଙ୍ଗିଲା ପିଣ୍ଡ ନ ହଲିଲା ଦେଖିଲେ ଲୋକେ
ଆହା ଆହା କରି ମିଶିପେ ମାଳପେ ଗଡ଼ିଲେ ଶୋକେ ।
ଯମ ପୁଲିସ୍ ଙ୍କ ସେ ବିପଦ ଠେଲି ରହିବା ପାଇଁ
ଗାଆଁ ଝଣ୍ଡକର ଇଜତ ମହତ ସବୁଠି ଭାଇ !
ତଥାପି ସେ ଗ୍ରାମେ ଅଛନ୍ତି ମଣିଷ ସତ ଏ କଥା
ଦେବତା ବଳାଙ୍କ ଶାସନେ ହେଉଛି ଏହି ଅବସ୍ଥା । *

---

* ମହତୀ ଦେବତା ହ୍ୟେଷା ନରରୂପେଣ—ଇତ୍ୟାଦି

Printed by M. A. Hadi, at the L. N. Press, Cuttack.—1939